

התורה והמצוה

עלון בענייני מצוה הלכה מנהג ועיונים בעבודת ה'

עלון מס' 7

שבת קדש פרשת פקודי-חזק ופרשת ה'תשפ"ה

פרשת פקודי-חזק

וַיָּבִיאוּ אֶת-הַמִּשְׁכָּן אֶל-מִנְּשֵׁה אֶת-הָאֹהֶל וְאֶת-כָּל-כְּלָיו קְרָסוּ קְרָשָׁיו (ברייחו) בְּרִיחָיו וְעַמְּרָיו וְאֲדָנָיו:
 רש"י בשם מדרש תנחומא: שלא היו יכולין להקימו. ולפי שלא עשה משה שום מלאכה במשכן הניח לו הקב"ה הקמתו, שלא היה יכול להקימו שום אדם מחמת כובד הקרשים שאין כח באדם לזקפן, ומשה העמידו. אמר משה לפני הקב"ה איך אפשר הקמתו על ידי אדם. אמר לו עסוק אתה בידך, נראה כמקימו והוא נזקף וקם מאליו. וזהו שנאמר הוקם המשכן, הוקם מאליו.
 הזכרתי באחד העלונים הקודמים את המחלוקת או הסתירה בין פירוש רש"י שכתב בניין העתיד לבא בידי שמים הוא, לרמב"ם וכל הפוסקים שכתבו בפשטות שמצות הבניה היא בידי אדם (אגב, גם רש"י עצמו כותב בכמה מקומות כי המצוה היא לבנות בעצמנו). אחד התירושים שמתרצים: המצוה היא לבנותו בידי אדם. אחרי שעם ישראל יתחילו לבנותו, יושלם כל מה שיחסר בו בידי שמים. לפי פירוש זה אפשר לומר כי כמו הקמת המשכן שהתחילה על ידי משה, והסתיימה בידי שמים, כך גם בניין בית המקדש צריך להתחיל על ידי אדם, והשלמתו בידי שמים. בב"א.

***

פרשת החדש

וְאָכְלוּ אֶת-הַבֶּשֶׂר בְּלֵילָה הַזֶּה צֵלִי-אֵשׁ וּמִצֹּת עַל-מֶרְרִים יֹאכְלֶהוּ:

השבת נקרא את הפרשה הרביעית והאחרונה מד' פרשיות: פרשת החדש, בה קוראים על קרבן הפסח, על שמו אנו קוראים כן לחג. ברוב ההגדות מצויין לפני אכילת ה'כורך' נוסח זה: זכר למקדש כהלל כן עשה הלל בזמן שבית המקדש היה קיים. היה כורך פסח מצה ומרור ואוכל לקים מה שנאמר על מצות ומרורים יאכלהו. ראיתי מי שהקשה מדוע מביאים פס' זה הנאמר בפרשת פסח שני (במדבר, בהעלותך. סדר ח', פס' לז), ולא את הפס' הנאמר בפסח ראשון וְאָכְלוּ אֶת-הַבֶּשֶׂר בְּלֵילָה הַזֶּה צֵלִי-אֵשׁ וּמִצֹּת עַל-מֶרְרִים יֹאכְלֶהוּ.

אמנם, אם נעיין במקור הדברים, נוכל לקבל את ההסבר הנכון. ראשית, יש לציין את הידוע לכל, כי לגבי אופן האכילה אין הבדל בין פסח ראשון לפסח שני. ממילא, מהפסוקים של שניהם ניתן ללמוד על שניהם.
 הנה, דברי הלל ודברי חבריו מובאים בברייתא בפסחים קטו:
 אמרו עליו על הלל שהיה כורכן בבת אחת ואוכלן שנאמר על מצות ומרורים יאכלהו.
 ראשית, הלל לומד את שיטתו מהפסוק הזה. אין אם כן כל שאלה או תמיהה מדוע הובא הפסוק הזה ולא הפסוק שבפסח ראשון. מהפסוק הנאמר בפסח ראשון, אי אפשר לדייק שיש לכרכם ביחד, כפי שאבאר לקמן.
 בהמשך מובאת גם שיטת החולקים על הלל: אמר רבי יוחנן חולקין עליו חבריו על הלל דתניא יכול יהא כורכן בבת אחת ואוכלן כדרך שהלל אוכלן תלמוד לומר על מצות ומרורים יאכלהו אפילו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו.
 זו הגרסה בספרים הנדפסים. אמנם, מעיין בפירוש הרשב"ם נראה די בבירור שגרסא אחרת היתה לפניו בברייתא של דברי חבריו של הלל. הרשב"ם מפרש: יאכלהו. כל אחד בפני עצמו. מדלא כתיב יאכלו אותו ואנא ידענא דאפסח קאי דכתיב לעיל וְאָכְלוּ אֶת הַבֶּשֶׂר: הרשב"ם אם כן גרס בדברי החולקים על הלל דווקא את הפסוק הנאמר בפסח ראשון. וכבר העיר כן בהגהות מהר"ב רגשנבורג.

ולגופו של מקרא, טעם השינוי בין לשון הפסוקים מובן:
 בפסח ראשון נאמר וְאָכְלוּ אֶת-הַבֶּשֶׂר בְּלֵילָה הַזֶּה צֵלִי-אֵשׁ וּמִצֹּת עַל-מֶרְרִים יֹאכְלֶהוּ: כלומר: את הבשר יש לאכול צלי אש. עם הבשר יש לאכול מצות. אך את המצות יש לאכול אף אם אינו אוכל פסח. וחוזר לפסח על מרורים יאכלהו, את הפסח יש לאכול על מרורים. אך בפסח שני נאמר: בַּחֲדָשׁ הַשְּׁנִי בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם בֵּין הָעֲרִבִים יַעֲשׂוּ אֹתוֹ עַל-מִצֹּת וּמֶרְרִים יֹאכְלֶהוּ: את הפסח יאכלו על מצות ומרורים, כי אין כאן מצוה באכילת מצה בפני עצמה, רק באכילתה עם הפסח.

ויהי רצון שנזכה לראות כבר בפסח הבעל"ט בחידוש עבודת בית אלהינו, בין בידי אדם ובין בידי שמים ונזכה במהרה לאכול מן הפסחים ומן הזבחים.

מצות והגדת לבנך

בעלון הקודם התייחסתי למצות והגדת לבנך המתקיימת בליל הסדר. כתבתי שהילדים הם ה'חנתנים' בלילה הזה בו המצוה התופסת את עיקר הזמן בלילה הזה (ועוד לפני הלילה) היא מצוות ההגדה לילדים.
 קבלתי מספר תגובות על עניין זה. אביא כאן שתי תגובות ובהן דברים נכונים ביותר:
 א. תגובה מאת הרב דוד בן יעקב שליט"א:

יש כוח. מצניין והגדת לבנך, חלק גדול תלוי בהכנה כמו לכל מצוה שנוצרת לאחריה. בעל קורא לא יצלה בלי הכנה, ומיד עוצר בלי צניין בחומה. יש כאן מצוה דאורייתא להיות מיד שיצור אחד ויחיד!!! אין ספק שכל מי שקורא מצניין בהכנה כמו מצניין, ימצא את מסיבות לבו לידיים. אבל אם ההכנה, מה אני צריך להכין אלא הכל אני יודע, מפספסים כאן ציקר מצוה דאורייתא. אפשר להקדים ללן לפחות כמו לדביקת חמץ שהיא דרבנן.

פרקט! יש היום הרבה הדעות עם חומר רב ומנועד בשפה נצימה, כך עם מי לא יודע לספר היטב, אם יצבור אל כמה צמודים יוכל להיות מידע שיצור נפלא ולקיים המצווה והדעת לבנות בהידור רב. הדברים נכונים. אוסיף רק כי גם אותו אחד שנזקק לספרי עזר מהסוג שהזכרתם, חייב לעבור על החומר קודם, ולהתאמן באיזו דרך לספר זאת לילדיו. בדרך כלל יש בכל בית כמה גילאים שונים, וצריך למצוא את הדרך להגיע לכולם, כל אחד לפי הבנתו.

ב. ידידי הרב שמעון שפירא שליט"א העיר במכתבו על מספר עניינים שכתבתי בעלון הקודם (את דבריו במלואם אביא בל"ג בעלוני הבאים). אביא כאן את הערתו על העניין המדובר:
יש שהוציאו את הדבר מכלל צנינו. ראיתי מספרים שתכלית ההכנה לילדים היא כדי שהילדים יצבירו את ההכנה הזאת לפני ההסבר, והם לפני ההסבר, ולא לפני ההכנה, כי הצעת אין כאן תכלית אמיתית אלא רק מן ערך ראשי של סגא מצונן שנקדו ויכרו עם הם את עצמיות אבותיו. לפני מספר שנים פורסם לקראת פסח קומיקס על משנה מצעורה אכן מאה לכן וכו', האכן הלו היא אינה בעצמת תכלית לצמנה, אלא רק לצורך העברתה מאה לכן והיא שמרת על נושא כדי שיוכל להעבירה הזאת לפני ולפני פניו. בתחילה זה היה נראה בעיניי של נחמד, אבל בהמשך תפסתי שרקנו כאן את מסורת ישראל מתוכן והפכו אותה למצין פולקלור משפחתי. והלא ציקר הסיפור הוא כדי להחדיר בילדיו את האמונה בה' כחלו ובאחדותו וכו', והכל מה שמחייבת אותם אמונה לו באופן אישי, עוד לפני המצווה שיש להם להעביר את סיפור המשנה הזאת. אחר כך פשטתי את הפעולה הזו בצורה שנהייה, וכמנחה שנה הראוי לצורך על כך.
הערה נכונה. לצערנו התופעה הזו קיימת בקרב חוגים מסויימים, בהם פעמים רבות עצם ההתייחסות למצוות והגדת לבן ולעוד מצוות, מרוקן כל כך, ומחפשים דברים הנראים להם "נוצצים" יותר מסביב, תוך התעלמות כמעט מוחלטת מעצם המצווה. דוגמה לכך: לפני מספר שנים הבאתי בדרשתי בשבת הגדול ביאור על עניין הנהוג כיום ברוב בתי ישראל בסימומו של ליל הסדר: הפיוט חד גדיא מופיע כיום כמעט בכל ההגדות הנדפסות. לא ידוע לי מתי חובר הפיוט, ומתי נכנס להגדה. למעשה, בדורות האחרונים התקבל הפיוט ברוב ככל ההגדות. מפרשים רבים כתבו פירושים על הפיוט, אך עדיין יש לבאר מדוע חברו המחבר בצורה כזו. נראה שעניינו של הפיוט הוא: לגרום לילדים להשאיר ערים עד סיום סדר ליל פסח. לאחר הסעודה אין עוד טעם לחלק לילדים קליות ואגוזים (הן בגלל שאחר האפיקומן אסור לאכול, והן בגלל שכבר אין להם צורך בזה). לכן נהגו לשר את הפיוט המשעשע הזה החביב על הילדים. אין בכך כדי לגרוע ח"ו ממעמדו של הפיוט בו נהגו אבותינו מכמה דורות. אדרבה, הסבר זה מחשיב אותו הרבה יותר, כי על ידו ניתן לקיים יותר את מצוות והגדת לבן.

לאחר התפילה נגש אלי אחד האורחים שבדיוק באותה שבת נקלע לביהכ"נ שלנו, והתלונן על ההסבר הזה. בין הדברים טען כי הרבה מרביתנו הביאו סודות גדולים מאד שיש בפיוט הזה וכו', ואילו לפי ההסבר שלי מדובר "סתם" בשיר משעשע. עניתי לו שאין כל סתירה, ודאי שהפייטן התכוון לרמוז כאן עניינים מסויימים, אך זהו הטעם שהפייטן בחר להעביר את הדברים בצורה כזאת. הדברים לא התקבלו על לבו של אותו יהודי, והבנתי שיש כאן איזה מחסום המונע ממנו לקבל את דברי (מאוחר יותר הבנתי מאותו יהודי שגם הוא מבין את מצוות והגדת לבן כאילו היא רק 'אמצעי' כדי להגיע למטרה וכו'. פחות או יותר כפי שהעיר הרב שפירא). שוחחתי על כך עם אחד מגדולי תלמידי החכמים שליט"א. אותו תלמיד חכם ענה לי במתק לשונו "הוא רוצה שתגיד לו איזה פשטים עמוקים על 'חד גדיא', משהו על פי סוד, עם הרבה רמזים וכו'. בסוף מה הוא שמע ממך? כל הפיוט הוא "רק" משהו שמסייע למצווה דאורייתא של 'והגדת לבןך'. אכן. לצערנו זו הרמה היום בקרב אסכולות שונות. אגב, מספר ימים לאחר מכן, הראני אחד המתפללים שזכיתי לכוון למה שהובא בהגדת התשב"ץ שכתב טעם זה.

***

פרט נוסף חשוב מאד אותו חובה לקחת בחשבון בהתארגנות לפסח: כמו כמעט כל סוגיה בחינוך ילדי ישראל, גם בעניין ליל הסדר אין -ולא יכולים להיות- כללים המתאימים לכל בית. לכל בית יש את המבנה שלו, וכל ילד והסגנון שלו. אציין כאן דוגמה (בעלון הבא אסביר אי"ה מדוע נקטתי דווקא בדוגמה זו): יש משפחות עבורן הטוב ביותר הוא לערוך את הסדר בביתם, בחוג המשפחה המצומצמת, ויש משפחות עבורן הטוב ביותר הוא דווקא להשתתף בסדר עם המשפחה המורחבת, בראשות הסבא המבוגר. יש משפחות שהעניין אצלם משתנה משנה לשנה (לדוגמה: לידת ילד קרוב לפסח במשפחה צעירה שהגדול או הגדולה בגיל 7 ומטה). באיזה אופן שלא יהיה, ליל הסדר אמור להיות לילה חווייתי שמח ומהנה עבור הילדים (יש לתת את הדעת על דברים העלולים להפריע לעניין זה). הזכרתי כבר בכמה מקומות שהדבר היחיד המחזיק את הילדים הקטנים (בפרט לפני גיל חינוך) כשומרי תורה ומצוות (ברמה הנדרשת מהם) הוא החווייה הרוחנית מקיום המצוות. פרסים וכדומה אמורים להיות תמריץ, ולא ח"ו "תשלום". גם עניין זה מרחיק פעמים רבות את המטרה. על עניין זה, כתבתי כבר בעבר, ובעז"ה ארחיב עוד בעלוני הבאים.

נקודה נוספת: חז"ל קבעו לנו את אופן סיפור יציאת מצרים בלילה הזה. בגיל בו הילדים כבר מבינים, כדאי כמה שיותר להתמקד בדרשת פרשת ארמי אובד אבי (עד כמה ששייך, כדאי גם שיבינו את הדברים תוך כדי האמירה). יחד עם זה, יש להרחיב בסיפור וכו'. הסיפור צריך להיות וכמה שיותר ברצף, ומלווה בכמה שיותר המחשות וכדומה. מי שרוצה, יכול להמחיש גם את 'ונצעק וכו', אך ח"ו להפסיק באמצע מצווה חשובה זו, בשביל להתפלל על צרותיו או על צרות כלל ישראל. לא נזקקתי להערה זו, אלא מכיוון ששמעתי שבשנתיים האחרונות החליטו אנשי חוג מסויים שיש איזה עניין להתפלל כשמגיע אל 'ונצעק' (אלה ממציינים כן על עוד זמנים בשנה, ואכמ"ל). איני מאמין שהקב"ה חפץ בתפילה כזו.

ויהי רצן שנזכה לעבוד את ה' כראוי ונזכה במהרה לאכול מן הזבחים ומן הפסחים

להערות והארות בעניין העלון:

יחזנת נימן קצות החשן 9/6 מודיעין עילית. 0527167567. דוא"ל: yn0527167567@gmail.com

לתרומות: ניתן לתרום בעמדות נדרים פלוס בקופה: 'עדת יראים-אושטרייך' לשונות 'תרומות עבור קונטרסים וחבורים'

זמני התפלות בקהלתנו ק"ק עדת יראים-אושטרייך מודיעין עילית (נתיבות המשפט 111 ב') בשב"ק פרשת פקודי-חזק ופרשת החדש: מנחה עש"ק ובשב"ק: 6:10. שחרית: 8:30. ערבית מוצש"ק: 7:25. מנחה וערבית ביום חול בשבוע הבעל"ט (פרשת ויקרא): 6:45

***

תכניות לחדש ניסן וחג המצות (שיעורים, שמחת י"ט, עליה לרגל, ועוד), יפורסמו אי"ה בביהכ"נ לאחר ר"ח ניסן הבעל"ט